

ИСТОРИЧНА БОЛГАРИСТИКА В ОСОБАХ І КОНЦЕПЦІЯХ: ПОГЛЯД МОЛОДИХ УЧЕНИХ

УДК 94(497.2):929 Дринов, Бобчев

МАРИН ДРИНОВ И СТЕФАН САВОВ БОБЧЕВ

П. Първанов

Първанов, П. Марин Дринов і Стефан Савов Бобчев

Стаття простежує спілкування між двома болгарськими вченими, знайомство котрих відбулося під час російсько-турецької війни 1877–1878 рр. М. Дринов (1838–1906) рекомендував С. Бобчева (1853–1940) до Московського університету. Обидва листувалися між собою, обговорювали наукові проблеми, а Бобчев досліджував та популяризував творчість Дринова, допомагав В. Златарському скласти та видати зібрання творів харківського професора.

Ключові думи: Дринов, Бобчев, Златарски, кореспонденція, дослідження.

Първанов, П. Марин Дринов и Стефан Савов Бобчев

Статья прослеживает общение между двумя болгарскими учеными, знакомство которых состоялось во время Русско-турецкой войны 1877–1878 г. М. Дринов (1838–1906) рекомендовал С. Бобчева (1853–1940) в Московский университет. Оба состояли в корреспонденции, обсуждали научные проблемы, а Бобчев исследовал и популяризировал творчество Дринова, помогал В. Златарскому составить и издать собрание сочинений харьковского профессора.

Ключевые слова: Дринов, Бобчев, Златарский, переписка, исследования.

Purvanov, P. Marin Drinov and Stefan Savov Bobchev

M. Drinov (1838–1906) and S. Bobchev (1853–1940) met for the first time during Russian-Turkish war for Bulgarian liberation (1877–1878). It was Drinov who recommended Bobchev to the authorities in the Moscow University. Later both scientists used to exchange letters, to share scientific news and ideas; Bobchev studied Drinov's scientific works and represented them to Bulgarians in different publications. He also helped V. Zlatarsky to collect and publish the papers and monographs of the professor of the Kharkov University after Drinov's death.

Keywords: Drinov, Bobchev, Zlatarsky, correspondence, scientific works.

Марин Дринов (1838–1906) и Стефан Савов Бобчев (1853–1940) са двама българи, в чието развитие могат да се открият множество паралели¹. Те са свързани от природата, тъй като и двамата се раждат в български планински градчета – единият в Панагюрище, другият в Елена. Обвързани са и от политическото развитие на своя народ: и двамата живеят и развиват дейността си през епохата на Възраждането и годините след Освобождението на българите, макар и с петнадесетгодишна разлика в полза на Дринов. И ако тези обстоятелства остават извън контрола на хората, то те обуславят житейските и професионални пътища на Дринов и Бобчев. И двамата, след като завършват образованието си в родните си места, се занимават с учителство. И двамата демонстрират желание и качества, които показват, че родните им места са тесни за техните стремежи; и двамата тръгват да търсят житейската си и професионална реализация чрез наука, в големи градове като Киев и Цариград, за да завършат накрая висшето си образование в Московския университет.

Приликите в развитието на Дринов и Бобчев не спират дотук. Те продължават с професионалното им развитие. И двамата се насочват професионално към историческата наука, но в същото време се стремят да помогнат в развитието на младата си родина и са политически и обществено ангажирани „на ползу роду“.

При така поставените обстоятелства около М. Дринов и С. С. Бобчев, няма как двамата съвсем съзнателно да не преплетат съдбите си и да не установят контакти помежду си, чието начало се поставя със събитията около Освобождението на България и приключва след смъртта на Дринов. Свидетелства за техните взаимоотношения се откриват

в писма между двамата, а така също и в спомени на Бобчев.

Запознанството между Марин Дринов и Стефан Савов Бобчев се осъществява по време на Руско-турската освободителна война. Тогава Бобчев, който до този момент се е установил в Букурещ и там издава вестник „Стара планина“, е принуден да прекрати начинанието си и да затвори печатницата си, след което се отправя заедно с руските войски към родината си. С тези войски пътува и българският професор от Харковския университет. Така по стечение на обстоятелствата двамата българи пътуват заедно към освобождаващото се отечество и полагат началото на съвместната си дейност².

Макар и да пътуват заедно, социалното и професионалното положение на двамата е коренно различно. Дринов е вече уважаван учен, който се е отправил към родината си като част от официалните руски власти, докато Бобчев по това време е емигрант, който е показал интелектуалния си потенциал, но не е успял напълно да се оформи като личност, макар и да е осъзнал желанието си да се занимава с публицистика. Именно на тази основа е следващата връзка между Дринов и Бобчев.

След установяването си в Търново Бобчев, заедно с П. Р. Славейков, е назначен в канцеларията на княз Черкаски като чиновник за специални поръчения. Въпреки добрата работа, желанието на Бобчев да се занимава с публицистика надделява и той се свързва с Хр. Г. Данов, с когото заедно решават да издават български вестник. На 22 юни 1878 г. Данов пише молба до „Господин управляващия Отдела на народното просвещение при Негово сиятелство Императорския руски комисар“ в Пловдив. Молбата е на български език и чрез нея се иска да се разреши издаването на вестник, наречен „Марица“. Целта е изданието да брани българското управление и българския народ, да тълкува на народа делата на управлението и да запознава народа с европейската политика, славянския свят и чуждестранната и българската литература. Начинанието е отхвърлено остро от княз Черкаски, по политически причини, а формалният отказ е именно от Марин Дринов, който тогава завежда отделението³.

Въпреки че Бобчев има служба във Временното руско управление, а така също и желание да се занимава с публицистика и да помага на Родината си, той никога не престава да преследва желанието си да довърши висшето си образование, което е прекъснал през 1876 г. в Цариград. Намерението му е да продължи да следва и да завърши медицина, но след няколко неуспешни опита той се отправя към Москва, за да учи право. Това той прави по настояване на П. Р. Славейков, Тодор Бурмов и Марин Дринов, като именно Дринов, заедно с княз Черкаски, е човекът, който му дава препоръчителни писма, които да представи пред руските власти и пред неговата Алма Матер. Така българският професор определя голяма част от по-сетнешното развитие на Стефан Савов Бобчев⁴. Жест, който впоследствие Бобчев прави за други българи по молба на Дринов⁵.

Запознанството между Бобчев и Дринов се осъществява по стечение на обстоятелствата в превратен за българския народ момент. И двамата се ръководят от идеята да помогнат на Родината си. Затова и се завръщат в нея с настъпващите руски войски. Макар и да не става ясно доколко близки в този момент са двамата, Дринов явно забелязва потенциала на Бобчев и му помага да продължи обучението си.

Връзките между двамата продължават в годините напред и следващата им среща е по времето, когато Бобчев е в емиграция (1886–1889 г.) Тогава и двамата са част от българите, които посещават Киев по повод на 900-годишнината от приемането на християнството в Русия⁶. Не е ясно в какви отношения са в този момент, но това е последната среща между тях на живо.

Пак по време на емиграцията на Бобчев, през 1888 г., когато вече се е установил в Одеса, той изпраща на Дринов за мнение книгата си „Писма о Македонии и Македонскомъ вопросе“, която ще излезе през следващата година в Одеса. Книгата е позната преди това по статии на Бобчев във „Варшавски дневник“. В нея той доказва българския характер на Македония, като се базира и на части от изследвания на Дринов. Тезите на автора предизвикват широк отзвук в сръбската преса⁷. Българският професор

е съгласен с мнението на Бобчев и го поощрява за положения труд, но го съветва да обърне повече внимание на сръбското отношение към българите в тази област, а не да изкарва на преден план броя на турците в Македония и тяхната веротърпимост⁸. Критика, с която авторът не се съобразява.

Темата явно вълнува двамата, защото те продължават дискусиата си и С. С. Бобчев изпраща на Дринов книги по въпроса от Стоян Протич⁹.

Около темата за Македония се поставя началото на научното сътрудничество между Дринов и Бобчев. То продължава през последното десетилетие на XIX в., когато двамата дискутират въпроса за българския правопис. Формалният повод е започналото да излиза през 1893 г. списание „Българска сбирка“, което се редактира от Бобчев. Тогава харковският професор поздравява редактора за новото начинание и обещава да му сътрудничи. Поставя въпроса и за българския правопис, на който е изданието, като изказва мнението си, че според него „...“ трябва да се замени в средата на думата с „а“, а в края с „ъ“ и да отпадне, а безгласното „ъ“ да се изхвърли от окончанието в края на думата¹⁰. Така Дринов се показва загрижен за езика, на който излиза българската периодика и обръща внимание на Бобчев.

Освен на междуличностното общуване, Бобчев се опира на научните дирения на Дринов в своите изследвания. В учебниците си по българска история той представя произхода на славяните и прабългарите и заселването им на Балканите според схващанията на професора, изложени в „Поглед върху произхождението на българския народ“¹¹. Също така споделя възгледите на Дринов за българския Цар Симеон¹². По този начин популяризира научните дирения на Дринов.

За Бобчев Дринов е изтъкнат български учен и общественик. Той подчертава заслугите на Марин Дринов за изграждането на българската държава¹³. Също така разглежда и участието му в учредяването и дейността на Българското книжовно дружество, като специално набляга на значението, което има за българите предизвиканата от Дринов дискусия за българския книжовен език¹⁴.

Това, което Бобчев налага като извод за значението на Дринов за българите, е, че той е български историк, който успява да представи българското историческо развитие, бита и езика на българите пред европейската публика. Споделя възгледите му за произхода на българите и славяните, за българското развитие през средните векове и контактите на славяните с Византия. Тези констатации се потвърждават и от писаните от Бобчев текстове за Дринов след смъртта на последния¹⁵. В тях той го представя като учил при най-изтъкнатите славянски учени и впоследствие издигнал се сам до такъв, без обаче да забравя, че е българин¹⁶. За Бобчев Дринов е човек, който поставя науката пред политиката¹⁷. Високо оценява научните му занимания, като изтъква, че освен чисто научното им значение, за българите те имат и нравствена стойност¹⁸. Смята ги за актуални, въпреки дистанцията на времето, заради подкрепата на изказаните в тях тези с неоспорими извори¹⁹. Приветства издаването на събраните съчинения на Дринов и сам спомага за тяхното реализиране, като помага на съставителя им проф. Васил Златарски със събирането на статии²⁰. Така Бобчев поставя Дринов сред изтъкнатите български учени и общественици, които макар и да работят извън пределите на страната и да са успели да се издигнат извън националните граници, никога не забравят и не крият своя произход.

Представените данни ясно показват контактите между Бобчев и Дринов през годините. Видно е, че двамата имат сходни жизнени пътища, научни и обществени възгледи. Те си взаимодействат, независимо дали пряко, или на научното поприще. Дринов помага при формирането на Бобчев и така си спечелва верен последовател в негово лице. Последният споделя научните възгледи на Дринов и винаги търси компетентна помощ от него за своите научни дирения. Бобчев се отблагодарява на Дринов, като и след смъртта му се стреми да популяризира творчеството и дейността му. И двамата оставят трайна диря в българската наука и обществен живот, което дава повод на някои изследователи да ги поставят на първите две места по важност сред българите, придобили висше образование в Московския университет²¹.

¹ За Дринов срв.: *Горина, Л.* Марин Дринов – историк и обществен деец. С., 2006; *Горина, Л.* Професор Марин Дринов – основоположник на българското академично славянознание. С., 2009; Сборник по случай 170-годишнината от рождението на проф. Марин Дринов. С., 2009; за Бобчев: *Първанов, П.* Стефан Савов Бобчев – жизнен и творчески път. Дисертация ... „доктор“. Благоевград, 2012. 572 с. компютърен набор и посочената от тези автори литература.

² НБКМ–БИА, ПД 5111.

³ НБКМ–БИА, ПД 5111; ПД 11533.

⁴ Стефан С. Бобчев. Животописни бележки. – Във: Възхвала. Сборник в чест на Стефан С. Бобчев. 1871–1921, С., 1921, с. 16–18; *Бобчев, С. С.* За Михаил Ив. Маджаров. – Юридически преглед, 1933, с. 416; *Саввов, Ил.* Един принос към историята на нашата журналистика. – Българска сбирка, 1896, с. 547.

⁵ *Тончев, И.* Българската държава и учението на българи в чужбина. С., 1994, с. 17.

⁶ НБКМ–БИА, ПД 5111.

⁷ *Бобчев, С. С.* Писъма о Македонии и Македонскомъ вопросе. Одесса, 1889, с. 79–84.

⁸ НБКМ–БИА, ПД 10596; ПД 10597.

⁹ НБКМ–БИА, ПД 10598.

¹⁰ НБКМ–БИА, ПД 11479.

¹¹ *Бобчев, С. С.* История на българския народ (по д-р К. Иречек). Съставена за средните училища, според програмите в България. Пловдив, София, Русчук, 1881, с. 11–20.

¹² *Бобчев, С. С.* Симеонова България от държавно правно гледище (Историко-правни бележки). С., 1928, с. 1–5.

¹³ *Бобчев, С. С.* История на българския народ (по д-р К. Иречек). Съставена за средните училища, според програмите в България. Пловдив, София, Русчук, 1881, с. 292–296.

¹⁴ *Стойков, В.* За три разсадника на висшата наука и култура. – Научен преглед, 1933, с. 66–70.

¹⁵ *Бобчев, С. С.* Марин Дринов. – Юридически преглед, 1906, с. 212.

¹⁶ *Бобчев, С. С.* Историческите трудове на М. Дринов. – Българска сбирка, 1909, с. 633.

¹⁷ Пак там, с. 633–634.

¹⁸ Пак там, с. 636–637.

¹⁹ Пак там, с. 634–636.

²⁰ НБКМ–БИА, ПД 10611.

²¹ *Аретов, Н.* Българското възраждане и Европа. С., 1995, с. 134–135.